

Irena ili kako biti građankom svijeta

Ima nekoliko stvari koje su mi Irenu činile bliskom. Naši su djelokruzi bili zemljopisno udaljeni (iako držim da je zemljopis za komparatistice književnosti najčešće irelevantna kategorija) a naši susreti mahom slučajni i rijetki: događali su se s vremena na vrijeme u uskom hodniku na drugom katu zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta gdje se dotiču Odsjek za komparativnu književnost i Rusistika. Doduše, u par navrata povod sastanku bilo je izlaženje nekoga meni posebno važnoga tematskog broja *Književne smotre* ili Irenino darivanje za našu zadarsku Slavističku knjižnicu par primjeraka iz edicije koju je uređivala i koju je pretvorila u pravu dragocjenu knjižnu kolajnu – *Na tragu klasika*.

Prije 5 ili 6 godina pozvala sam je održati predavanje studentima kroatistike i rusistike na našem onodobnom Odsjeku za hrvatski jezik i književnost zadarskoga Sveučilišta. Bilo je proljeće, mislim svi-banj: tada je uz pomoć fotografija izložila studentima priču o spisateljici, kulturnoj djelatnici, ruskoj emigrantkinji Irini Aleksander, koja je u godinama između svjetskih ratova, živeći i djelujući u Zagrebu imala osobiti utjecaj na pisce, kazališne osobe i uopće umjetnički svijet tadašnje hrvatske metropole. Znam da je Irena održala nekoliko javnih predavanja o toj osobi i da je s velikom pomnjom pripremala svako od njih. Bilo je očigledno da ju je gospođa Aleksander na poseban način fascinirala. Nakon Irenina predavanja na našem Odsjeku sjele smo u kafić uz zadarsku Rivu (sjećam se toga kao da je jučer bilo), prigodne večere za gostujuće predavače za nju su bile nepotreban, pa čak i neprimjeren luksuz – dalo se tako zaključiti; promatrajući ljeskanje mora (koje ju je vjerujem i tada asociralo na vodu njezine Mrežnice što joj je pričinjala pribježište i savršeni *milieu* za rad: uređivanje, pisanje i prevođenje) ozbiljno je prokomentirala kako je vrlo zadovoljna prijemom i pozornošću koju su studenti

udijelili njoj i njezinu predavanju; pohvalila ih je kao pažljivu i kulturnu mladu publiku; činilo se da ih je doživjela vrijednima svoga profesionalnog povjerenja i vremena.

Kako rekoh, bilo je nekoliko tema koje su je meni osobno, a vjerujem i drugim kolegama našega naraštaja, činile bliskom. Osim rečene svjetske književnosti (i spomenutih: časopisa *Književna smotra* te biblioteke *Na tragu klasika*, ali i naklade Hrvatskoga filološkog društva u kojoj su mnogi od nas doživjeli objaviti svoju knjigu, zahvaljujući i Ireni), bila je to sklonost putovanjima, pa rock-glazba 70-ih, a tragom upravo glazbe: dakako i povrh svega – Kanađanin “bez vjeroispovijesti i nacije”, književnik i kantautor Leonard Cohen.

Možda bi upravo tu trebalo s riječima stati. Zašto? Zato što ni putovanja ni glazba ne ovise o riječima već o vidnim i slušnim senzacijama (i oduševljenju njima) te predstavljaju sebi svojstvene medije. No, ono što je vjerujem zajedničko svim prostorima djelovanja i doživljavanja, a što se daje pripisati upravo Ireni, bila je istančanost u pristupu svemu što ju je zanimalo – i kao osobu koja prima i kao osobu koja stvara. Uz to: čini se da joj je bio odbojan svaki oblik površnosti u njihovu odražavanju u pisanoj riječi.

Ta briga za riječ, nastojanje da se odvaži svaka prije nego što se (s)pusti na papir ili u eter ili u kameru ili pred slušatelja u dvorani – nešto je što će, uvjerena sam, kad govorimo o Ireni Lukšić – svima nama uvelike nedostajati. Zato sam – na jednoj društvenoj mreži, onoga dana kad je nemili događaj izazvao šok među svim njezinim kolegama, prijateljima i znancima u svijetu i u Hrvatskoj, ne vjerujući u informaciju o njezinoj iznenadnoj smrti – napisala, pompozno ali posve iskreno: “Sad kad je Irena otišla imam osjećaj kao da je otišlo ono čemu posvećujemo čitav radni vijek: otišla je KNJIGA.”